

EUROPA REGIONUM TOM XXVIII ROK 2016

DOI: 10.18276/er.2016.28-02

IWONA BĄK

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Turystyka w podregionach Przygranicznych – analiza statystyczna

Wprowadzenie

Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku i likwidacją granic w strefie Schengen regiony przygraniczne pozbawione barier polityczno-administracyjnych znalazły się w nowej sytuacji społeczno-gospodarczej. Szul (1999, s. 228) wskazuje na korzyści przygranicznego położenia w postaci efektu synergii, będącego rezultatem dostępu do zasobów obu sąsiadujących krajów, np. dostępu do tańszych czynników produkcji po jednej stronie i bogatego rynku zbytu po drugiej stronie granicy, lub też różnicowania źródeł zaopatrzenia i kierunków zbytu w zależności od relacji cen i kosztów po jednej i po drugiej stronie granicy. Specyficznym rodzajem efektu synergii jest możliwość korzystania ze zróżnicowanej oferty kulturalnej, turystycznej itp. Na przestrzeni wieków regiony te budowały wspólne doświadczenia i wspólną historię, wzajemnie kształtując swoją kulturę. Według Szula atrakcyjność obszarów transgranicznych determinuje przynajmniej kilka cech, do których można zaliczyć m.in.: dużą swobodę i niskie koszty przekraczania granicy oraz różnice w potencjale ekonomicznym.

Zmiany polityczne powodujące transformacje przestrzeni transgranicznej stwarzają niepowtarzalną szansę na stworzenie ciekawego programu turystycznego opartego na poszczególnych obiektach granicznych, zarówno naturalnych, jak i kulturowych. Zdaniem Tokarczuk (2009, s. 3) przestrzeń graniczna ma w sobie specyficzny potencjał turystyczny. Granica, której postać opiera się na odmiennych jakościach cech środowiska przyrodniczego lub niektórych jego komponentów, zawiera podwójny potencjał turystyczny, bowiem będąc krawędzią naturalną lub kulturową, stykiem kultur i krajobrazów staje się miejscem

zainteresowania, mocnym magnesem turystycznym, a nieraz nawet „ikoną turystyczną”.

Na obszarze przygranicznym, posiadającym określone specyficzne walory turystyczne oraz infrastrukturę turystyczną, rozwijane są różne rodzaje turystyki, np. turystyka kongresowo-konferencyjna (gdy posiadana jest odpowiednia baza noclegowo-gastronomiczno-konferencyjna), usługowa, a także uzdrowiskowa w przypadku posiadania walorów uzdrowiskowych, a bliskość granicy, zwiększa prawdopodobieństwo przyjazdu zainteresowanych klientów z zagranicy (Szośtak i Milewski 2006, s. 518).

Celem artykułu jest charakterystyka ruchu turystycznego rejestrowanego w bazie noclegowej zlokalizowanej na terenie podregionów w Polsce w 2014 roku ze szczególnym uwzględnieniem podregionów przygranicznych. W analizie posłużono się wskaźnikami rozwoju ruchu turystycznego, które pozwoliły na określenie roli badanego podregionu w rozwoju sektora turystycznego w Polsce. Ponadto przeprowadzono badanie przestrzennego zróżnicowania atrakcyjności turystycznej oraz utworzono ranking analizowanych podregionów. W tym celu wykorzystano pozycyjny taksonomiczny miernik rozwoju oparty na medianie Webera.

1. Wskaźniki w badaniach turystyki

Szczególne miejsce w opisie statystycznym zjawisk turystycznych zajmują wskaźniki, zwłaszcza wskaźniki natężenia, które informują o stopniu rozwoju funkcji turystycznej badanych obiektów (miejscowości, regionów), intensywności ruchu turystycznego, zagospodarowaniu turystycznym itp. W tabeli 1 podano wartości obliczonych wskaźników dla podregionów Polski w 2014 roku, przy czym czcionką pogrubioną zaznaczono podregiony przygraniczne¹.

O znaczeniu poszczególnych obszarów administracyjnych w wypełnianiu funkcji turystycznych najlepiej świadczy poziom wskaźnika Deferta, czyli liczba miejsc noclegowych przypadająca na 100 mieszkańców stałych danej jednostki administracyjnej. Dla miejscowości o niewielkim zagospodarowaniu turystycznym i słabo rozwiniętych przyjazdach turystów wskaźnik ten jest stosunkowo niski (1–100). Według tego kryterium rzeczywista funkcja turystyczna zaczyna

¹ Informacje zawarte w tabeli dotyczą roku 2014, ale są zgodne z nowym podziałem Polski wprowadzonym 1 stycznia 2015 roku, w którym kraj nasz został podzielony na 72 podregiony.

się wykształcać dopiero wówczas, gdy wskaźnik osiąga wartość 100, tzn. wtedy, gdy pojemność bazy turystycznej (noclegowej) jest równa liczbie mieszkań ludności stałej. Przy wskaźniku o wysokości 100–500 funkcje turystyczne są już na ogół dobrze rozwinięte (Warszyńska i Jackowski 1978, s. 209–210). Jak wynika z danych zawartych w tab. 1, podregiony w Polsce nie mają wykształconej funkcji turystycznej, wartość wskaźnika Deferta wahała się bowiem w przedziale od 0,27 do 15,99. Relatywnie najlepiej rozwiniętą bazę noclegową miał podregion koszaliński, następnie szczeciński i nowotarski, a najsłabiej podregiony: rybnicki, ostrołęcki, radomski i tarnowski. Przeanalizowano również podregiony pod względem liczby miejsc noclegowych i liczby turystów odwiedzających, uwzględniając jednocześnie powierzchnię podregionu. W tym celu wyznaczono wskaźniki gęstości bazy noclegowej, które obrazują liczbę miejsc noclegowych przypadających na 1 km² podregionów oraz wskaźniki gęstości ruchu turystycznego, określające liczbę turystów na 1 km². W roku 2014 na 1 km² powierzchni kraju przypadały 2 miejsca noclegowe. Aż w 41 podregionach wskaźnik ten nie przekroczył 1 miejsca. Najlepsza sytuacja była w największych miastach Polski, w których miernik kształtował się od 22 do 83. Tam też odnotowano najwyższe wartości wskaźnika gęstości ruchu turystycznego: w Krakowie na 1 km² przypadało 6105 turystów, w Warszawie – 5528. W 10 podregionach miernik nie przekroczył wartości 20.

O zróżnicowaniu obciążenia ruchem turystycznym poszczególnych podregionów świadczy poziom wskaźników Schneidera (liczba osób korzystających z noclegów przypadająca na 100 stałych mieszkańców) oraz Charvata (liczba udzielonych noclegów przypadająca na 100 stałych mieszkańców). Z porównania wysokości obu wskaźników wynika, że najpopularniejsze wśród turystów były następujące podregiony: miasto Kraków, koszaliński, nowotarski, szczeciński, gdzie na 100 stałych mieszkańców przypadało nawet kilka razy więcej turystów i noclegów niż w pozostałych podregionach.

Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej, mierzony liczbą dni w roku, w ciągu których było zajęte jedno miejsce noclegowe, wyniósł dla całej bazy noclegowej w 2014 r. (łącznie z sezonową) 96 dni. W 50 podregionach wskaźnik nie przekroczył tej wielkości. Najwyższą wartość osiągnął w podregionach: włocławskim, mieście Warszawie, mieście Krakowie, sandomiersko-jędrzejowskim i , mieście Wrocławiu, w których jedno miejsce noclegowe zajęte było przez ponad 150 dni w roku.

W tab. 1 czcionką pogrubioną zaznaczono wiersze dotyczące podregionów przygranicznych. Jak wynika z przedstawionych informacji, podregiony te w większości nie wyróżniały się pozytywnie pod względem przygotowanej bazy noclegowej i intensywności ruchu turystycznego. Najlepiej rozwiniętą bazę noclegową miały podregiony szczeciński i jeleniogórski, które były ponadto najchętniej odwiedzane przez turystów. Najwyższy wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej odnotowano w podregionie nowosądeckim. Natomiast największym zagęszczeniem bazy noclegowej i ruchu turystycznego charakteryzował się podregion bielski.

Tabela 1

Wskaźniki rozwoju turystyki w podregionach Polski w 2014 roku

Podregiony w Polsce	Wskaźnik Deferta	Wskaźnik Schneidera	Wskaźnik Charvata	Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej	Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej	Wskaźnik gęstości ruchu	Wskaźnik gęstości bazy noclegowej
Jeleniogórski	4,69	134	419	89	29	138	5
Legnicko-głogowski	0,71	30	61	86	43	39	1
Wałbrzyski	2,40	70	280	116	29	112	4
Wrocławski	0,66	22	51	77	34	20	1
M. Wrocław	1,64	144	244	149	88	3129	35
Bydgosko-toruński	1,07	65	107	100	60	172	3
Grudziądzki	1,09	27	54	49	25	27	1
Inowrocławski	1,20	25	178	149	21	23	1
Świecki	1,69	36	79	47	21	20	1
Włocławski	1,84	44	396	216	24	44	2
Biański	1,53	40	65	43	26	21	1
Chełmsko-zamojski	0,87	24	48	55	28	17	1
Lubelski	0,67	37	61	90	55	63	1
Puławski	1,19	45	142	120	38	39	1
Gorzowski	2,17	77	153	70	35	48	1
Zielonogórski	1,55	47	96	62	31	38	1
Łódzki	0,86	34	60	70	40	59	1
M. Łódź	1,02	71	114	112	70	1716	25
Piotrkowski	1,03	45	94	91	44	45	1

C.d. tabela 1

Sieradzki	0,89	30	62	70	34	24	1
Skierniewicki	0,71	41	72	102	59	37	1
Krakowski	0,79	36	59	75	46	64	1
M. Kraków	3,58	262	558	156	73	6105	83
Nowosądecki	2,98	69	370	124	23	105	5
Nowotarski	9,65	256	901	93	27	333	13
Oświęcimski	0,59	28	52	88	47	77	2
Tarnowski	0,45	20	32	71	44	35	1
Ciechanowski	0,38	17	31	82	44	11	0
Ostrołęcki	0,36	14	26	74	40	9	0
Płocki	0,66	23	46	70	35	23	1
Radomski	0,42	15	30	72	37	17	0
Siedlecki	0,89	13	27	30	15	9	1
M. St. Warszawa	1,52	165	279	184	108	5528	51
Warszawski wschodni	0,84	49	78	93	59	78	1
Warszawski zachodni	0,58	36	59	101	61	66	1
Nyski	1,16	31	81	70	27	29	1
Opolski	0,56	28	50	90	49	32	1
Krośnieński	3,17	71	303	95	22	62	3
Przemyski	0,96	28	78	81	29	26	1
Rzeszowski	0,83	47	73	88	56	82	1
Tarnobrzeski	0,53	20	42	79	38	28	1
Białostocki	0,76	64	87	113	84	64	1
Łomżyński	0,74	30	53	72	41	14	0
Suwalski	2,18	54	142	65	25	24	1
Chojnicki	4,45	60	200	45	13	33	2
Gdański	7,13	104	398	56	15	131	9
Słupski	7,12	85	458	64	12	54	5
Starogardzki	0,83	25	52	63	30	27	1
Trójmiejski	2,62	146	354	135	55	2626	47
Bielski	3,47	112	356	102	32	318	10
Bytomski	0,65	26	51	78	41	75	2
Częstochowski	0,69	43	62	91	62	73	1
Gliwicki	0,55	34	67	124	62	182	3
Katowicki	0,74	53	102	139	72	1037	14
Rybnicki	0,27	12	24	92	46	58	1
Sosnowiecki	0,50	28	49	97	55	107	2
Tyski	0,51	26	48	95	52	110	2
Kielecki	1,23	40	75	61	33	62	2
Sandomiersko-jędrzejowski	1,10	34	168	152	31	25	1
Elbląski	1,63	52	128	78	32	37	1
Łecki	3,61	83	229	64	23	38	2

C.d. tabela 1

Olsztyński	3,32	94	228	69	28	56	2
Kaliski	0,74	25	45	61	34	29	1
Koniński	1,51	46	77	51	30	47	2
Leszczyński	1,79	38	93	52	21	35	2
Pilski	0,75	26	51	67	35	17	0
Poznański	0,91	39	68	75	43	50	1
M. Poznań	1,65	134	215	131	81	2791	34
Koszaliński	15,99	257	1787	112	16	212	13
M. Szczecin	1,62	95	195	120	59	1289	22
Szczecinecko-pyrzycki	1,68	26	84	50	15	11	1
Szczeciński	9,77	160	843	86	16	104	6

2. Atrakcyjność turystyczna podregionów w Polsce – analiza taksonomiczna

Atrakcyjność turystyczna jest pojęciem złożonym i trudnym do jednoznacznej oceny, ponieważ oprócz istniejących obiektywnie warunków środowiska przyrodniczego, kulturowego czy społecznego, istotną rolę w wartościowaniu odgrywa czynnik psychologiczny (Potocka 2009, s. 19). W literaturze z zakresu turystyki atrakcyjność turystyczną definiuje się jako siłę, z jaką dane miejsce, obiekt lub zjawisko przyciąga odwiedzających lub jako stopień nasycenia wydzielonych układów przestrzennych określonymi czynnikami (Rapacz 2004, s. 57). Do podstawowych czynników zalicza się najczęściej: walory przyrodnicze, stan zagospodarowania turystycznego i stopień dostępności komunikacyjnej². Często do tych czynników dodaje się jeszcze jeden, dotyczący poziomu zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Jak wykazują badania ankietowe większość turystów poszukuje takich miejsc, które zapewniają spokój, czyste powietrze i możliwość obcowania z naturą (Jedlińska i Szubert-Zarzeczny 1994; Bąk 2007).

Zasoby i walory przyrodnicze są traktowane jako jeden z głównych czynników przyciągających turystów. Turysta wybierając miejsce wypoczynku zazwyczaj poszukuje obszarów charakteryzujących się relatywnie większym udziałem walorów naturalnych niż miejsce, z którego wyjeżdża. Dlatego czynniki decydujące o dużej wartości przyrodniczej stanowią jednocześnie składniki atrakcyjności turystycznej. Tym samym nie tylko stan infrastruktury turystycznej, ale rów-

² Więcej na temat atrakcyjności turystycznej m.in. w pracach: Ostrowski 1972; Rogalewski 1974; Kurek i Mika 2008; Werner 2010.

niez stan środowiska naturalnego i stopień jego ochrony oraz powierzchnia lasów i wód powierzchniowych decydują o możliwości rozwoju funkcji turystycznej (Milewski 2005, s. 213–226). Prawdziwość stwierdzenia, że środowisko przyrodnicze jest źródłem dużej części walorów turystycznych potwierdzają także Meyer i Senkowska (2005, s. 181–196).

Względną atrakcyjność turystyczną powoduje, że trudno ją wyrazić w sposób wymierny i dlatego w literaturze przedmiotu można znaleźć wiele miar służących do opisu tego zjawiska (Rapacz 2004, Tomczyk 2005). W przypadku zbiorowości, których jednostki opisywane są przez liczny zespół cech stosuje się najczęściej metody wielowymiarowej analizy porównawczej, a w szczególności metody taksonomiczne. Taksonomiczne mierniki rozwoju są zmiennymi syntetycznymi, które zastępują opis obiektów badania przy użyciu zbioru cech diagnostycznych opisem za pomocą jednej agregatywnej wielkości (Nowak 1990, s. 85). W tym celu wykorzystuje się mierniki wzorcowe i bezwzorcowe (Pociecha i in. 1988, s. 71; Grabiński 1992, s. 25).

W artykule przeprowadzono badanie przestrzennego zróżnicowania atrakcyjności turystycznej podregionów w Polsce, wykorzystując metodę wzorcową w podejściu pozycyjnym opartą na medianie Webera³. W pierwszej kolejności dokonano normalizacji cech diagnostycznych według następującej formuły (Młodak 2006, s. 136–138):

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \theta_{0j}}{1,4826 \cdot \text{m}\tilde{\text{a}}\text{d}(X_j)} \quad (1)$$

gdzie: $\theta_0 = (\theta_{01}, \theta_{02}, \dots, \theta_{0m})$ jest medianą Webera dla rozpatrywanego układu m cech diagnostycznych⁴, $\text{m}\tilde{\text{a}}\text{d}(X_j)$ to medianowe odchylenie bezwzględne, w którym bada się dystans cech w stosunku do odpowiednich współrzędnych wektora Webera, tzn.: $\text{m}\tilde{\text{a}}\text{d}(X_j) = \text{med}_{i=1,2,\dots,n} |x_{ij} - \theta_{0j}|$ ($j = 1, 2, \dots, m$). Wartości agregatywnego miernika wyznaczono według wzoru:

$$\mu_i = 1 - \frac{d_i}{d_-} \quad (2)$$

³ Mediana Webera stanowi wielowymiarowe uogólnienie klasycznego pojęcia mediany. Chodzi tu o wektor, który minimalizuje sumę euklidesowych odległości od danych punktów reprezentujących rozpatrywane obiekty, a więc znajduje się niejako „pośrodku” nich, ale jest jednocześnie uodporniony na występowanie obserwacji odstających. Młodak 2006.

⁴ W artykule medianę Webera obliczono w programie R wykorzystując funkcję *llmedian* pakietu *pcaPP*.

$$d_- = \text{med}(d) + 2,5\text{mad}(d) \quad (3)$$

gdzie: $d = (d_1, d_2, \dots, d_n)$ jest wektorem odległości wyznaczonych według wzoru: $d_i = \text{med}_{j=1,2,\dots,m} |z_{ij} - \varphi_j|$ $i = 1, 2, \dots, n$, $\varphi_j = \max_{i=1,2,\dots,n} z_{ij}$ – współrzędne wektora wzorca rozwoju, którymi są maksymalne wartości znormalizowanych cech diagnostycznych.

Do analizy przestrzennego zróżnicowania poziomu atrakcyjności turystycznej podregionów w Polsce w 2014 roku wykorzystano wstępnie 26 cech (wskaźników) charakteryzujących środowisko naturalne i poziom infrastruktury turystycznej⁵:

X_1 – ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia;

X_2 – ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem;

X_3 – emisja zanieczyszczeń pyłowych powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. ton na 1 km²;

X_4 – emisja zanieczyszczeń gazowych powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w tys. ton na 1 km²;

X_5 – redukcja zanieczyszczeń pyłowych powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych;

X_6 – redukcja zanieczyszczeń gazowych powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych;

X_7 – odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone w ciągu roku w tysiącach ton na 1 km²;

X_8 – powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogółem;

X_9 – nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska na 1 mieszkańca w zł;

X_{10} – nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej na 1 mieszkańca w zł;

X_{11} – lesistość w %;

X_{12} – liczba obiektów turystycznych na 1000 ludności;

X_{13} – liczba miejsc noclegowych na 1000 ludności;

X_{14} – długość sieci rozdzielczej wodociągowej w km na 100 km²;

X_{15} – długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej w km na 100 km²;

⁵ Dane z Rocznika Statystycznego Województw 2016.

- X_{16} – długość sieci rozdzielczej gazowej w km na 100 km²;
- X_{17} – liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych;
- X_{18} – liczba ludności na ambulatoryjne zakłady opieki zdrowotnej;
- X_{19} – liczba ludności na apteki ogólnodostępne;
- X_{20} – księgozbiór w woluminach na 1000 ludności;
- X_{21} – liczba miejsc na widowni w kinach na 1000 ludności;
- X_{22} – drogi publiczne powiatowe o twardej nawierzchni w km na 1 km²;
- X_{23} – drogi publiczne gminne o twardej nawierzchni w km na 1 km²;
- X_{24} – liczba targowisk stałych na 1000 ludności;
- X_{25} – liczba targowisk sezonowych na 1000 ludności;
- X_{26} – podmioty gospodarki narodowej w rejestrze Regon na 10 tys. ludności.

Prawidłowa konstrukcja taksonomicznego miernika rozwoju wymaga wyboru cech diagnostycznych o wysokich walorach dyskryminacyjnych. Dlatego też w pierwszym etapie z badania wykluczono te cechy, które charakteryzowały się względnym zróżnicowaniem poniżej 10% (Panek 2009, s. 19–20). W kolejnym kroku, w celu wyeliminowania cech o podobnym potencjale informacyjnym, zastosowano metodę Hellwiga⁶. W ten sposób do badania zakwalifikowano następujące cechy diagnostyczne: X_6 , X_7 , X_8 , X_9 , X_{10} , X_{12} , X_{14} , X_{17} , X_{18} , X_{19} , X_{20} , X_{25} . W powyższym zbiorze znalazły się zarówno stymulanty, których wysokie wartości są korzystne z punktu widzenia istoty analizowanego zjawiska (cechy o numerach: 6, 8, 9, 10, 12, 14, 20, 25) oraz destymulanty (pozostałe cechy), w przypadku których pożądane są wartości niskie. Wyniki klasyfikacji badanych obiektów według taksonomicznego miernika atrakcyjności turystycznej przedstawiono w tab. 2, w której czcionką pogrubioną zaznaczono podregiony przygraniczne.

⁶ Opis tej metody można znaleźć np. w pracach: Nowak 1990; Malina 2004; Młodak 2006; Panek 2009.

Tabela 2

Ranking podregionów w Polsce w 2014 roku pod względem atrakcyjności turystycznej

Numer miejsca	Podregion	Miernik	Numer miejsca	Podregion	Miernik
1	m. st. Warszawa	0,5780	37	legnicko-głogowski	0,2299
2	koszaliński	0,4893	38	sieradzki	0,2168
3	sandomiersko-jędrzejowski	0,4799	39	chełmsko-zamojski	0,2077
4	bielski	0,4361	40	rybnicki	0,2000
5	katowicki	0,4206	41	sosnowiecki	0,1957
6	suwalski	0,4052	42	nyski	0,1954
7	nowotarski	0,3857	43	lubelski	0,1947
8	miasto Poznań	0,3804	44	łomżyński	0,1933
9	rzeszowski	0,3749	45	łódzki	0,1855
10	olsztyński	0,3688	46	koniński	0,1771
11	bydgosko-toruński	0,3534	47	siedlecki	0,1734
12	miasto Łódź	0,3533	48	częstochowski	0,1633
13	krośnieński	0,3497	49	włocławski	0,1594
14	miasto Wrocław	0,3466	50	warszawski zachodni	0,1567
15	miasto Kraków	0,3466	51	starogardzki	0,1559
16	przemyski	0,3439	52	bytomski	0,1542
17	kielecki	0,3426	53	radomski	0,1477
18	gorzowski	0,3406	54	piotrkowski	0,1464
19	opolski	0,3382	55	oświęcimski	0,1451
20	Płocki	0,3227	56	wrocławski	0,1382
21	miasto Szczecin	0,3146	57	elbląski	0,1356
22	tarnowski	0,3140	58	skierniewicki	0,1333
23	zielonogórski	0,3082	59	białski	0,1137
24	białostocki	0,3043	60	jeleniogórski	0,0654
25	nowosądecki	0,2978	61	gdański	0,0616
26	Kaliski	0,2867	62	tarnobrzeczki	0,0602
27	puławski	0,2814	63	szczeciński	0,0499
28	leszczyński	0,2760	64	gliwicki	0,0472
29	szczecinecko-pyrzycki	0,2636	65	krakowski	0,0178
30	trójmiejski	0,2502	66	inowrocławski	0,0040
31	tyski	0,2479	67	śląski	-0,0063
32	ełcki	0,2432	68	grudziądzki	-0,0558
33	ciechanowski	0,2421	69	ostrołęcki	-0,0742
34	wałbrzyski	0,2403	70	warszawski wschodni	-0,1474
35	pilski	0,2353	71	poznański	-0,1957
36	chojnicki	0,2313	72	świecki	-0,2103

Jak wynika z tabeli 2 najwyższą pozycję w rankingu zajęło miasto stołeczne Warszawa. Związane to było przede wszystkim z jego dobrą sytuacją w zakresie zagospodarowania turystycznego (bogaty księgozbiór książek w bibliotekach, duża liczba targowisk sezonowych oraz łóżek w szpitalach, dobrze rozwinięta sieć wodociągowa) oraz dbałością o środowisko naturalne (wysokie nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wysoka redukcja zanieczyszczeń gazowych powietrza). Wśród podregionów przygranicznych najwyższą pozycję zajęły: bielski, suwalski i olsztyński, które uplasowały się w pierwszej dziesiątce rankingu. Obiekty te wyróżniały się wysokim udziałem (powyżej 40%) powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w procentach powierzchni ogółem. Ponadto liczba obiektów turystycznych na 1000 ludności w tych podregionach kształtowała się zdecydowanie powyżej wartości przeciętnej dla całego kraju. Spośród podregionów przygranicznych najłabszą pozycję zajął podregion szczeciński, dla którego większość cech przyjęła niekorzystne wartości w porównaniu ze średnimi dla całej zbiorowości. Negatywny wpływ na atrakcyjność turystyczną tego podregionu miał niski udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w procentach powierzchni ogółem oraz wysokie średnie wartości odnoszące się do liczby ludności przypadającej na: łóżko w szpitalach ogólnych, ambulatoryjnych zakładach opieki zdrowotnej i aptekach ogólnodostępnych.

Podsumowanie

Podregiony w Polsce wykazują przestrzenne zróżnicowanie pod względem poziomu atrakcyjności turystycznej. Jest to związane ze zróżnicowaniem środowiska naturalnego, ogólnym rozwojem społeczno-gospodarczym regionów, poziomem przemysłowania, stopniem urbanizacji itp. To warunkuje bardzo zróżnicowany rozkład przestrzenny ruchu turystycznego. Koncentruje się on w pewnych regionach i miejscowościach, podczas gdy inne, rozleglejsze obszary nie są prawie wcale odwiedzane przez turystów. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest małe znaczenie turystyki dla ekonomiki regionów, budżetów terenowych i dochodów ludności. Właściwie dla żadnego podregionu w Polsce turystyka nie stanowi głównego źródła dochodów ani wiodącej funkcji gospodarczej. W siedmiu podregionach, najliczniej odwiedzanych, skupia się ponad 32% miejsc noclegowych turystyki w Polsce. Prawie 20% ogólnej liczby turystów przyjeżdżających do naszego kraju odwiedza obecną i dawną stolicę Polski (Warszawę i Kraków). Wskazuje to na olbrzymią dysproporcję w zagospodarowaniu tury-

stycznym i w konsekwencji w rozmieszczeniu ruchu turystycznego. Podregiony słabiej wyposażone w obiekty turystyczne dysponują często również cennymi walorami turystycznymi i mogłyby przejąć część ruchu z terenów nadmiernie obciążonych. Wymaga to jednak znaczących inwestycji.

W podregionach przygranicznych dla turystów przygotowano ok. 35% wszystkich miejsc noclegowych turystyki funkcjonujących w kraju. Co czwarty turysta korzystający z noclegów w Polsce odwiedza właśnie te tereny. Biorąc pod uwagę istniejący potencjał, szczególnie w zakresie zagospodarowania turystycznego, ale także środowiska przyrodniczego, można postawić tezę, że jednym z podstawowych zadań stojących przed władzami podregionów przygranicznych jest rozwój turystyki, która może stać się głównym elementem wpływającym na rozwój społeczno-gospodarczy tych terenów. Turystyka jest tą dziedziną gospodarki, która mogłaby w znacznym stopniu przyczynić się do rozwoju regionalnego tych obszarów, a także do integracji społeczeństw znajdujących się po obu stronach granicy, co jest zgodne z celami Unii Europejskiej (Żbikowski i Bergier 2006, s. 511–512).

Otrzymane wyniki porządkowania mogą budzić pewne wątpliwości, ale należy pamiętać, że jest to ranking jedynie dla analizowanych cech diagnostycznych. Przy innym zestawie cech pozycje podregionów mogłyby ulec zmianie. Należy również zwrócić uwagę, że obszary przygraniczne z punktu widzenia terytorialnego podziału administracyjnego państwa mogą obejmować tylko obszar gminy, kilku gmin, powiatu lub kilku powiatów. Wydaje się więc zasadne prowadzenie dalszych badań, szczególnie na poziomie jednostek terytorialnych niższego szczebla.

Bibliografia

- Bąk I., *Atrakcyjność regionów turystycznych w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem warunków ekologicznych. Statystyka w praktyce społeczno-gospodarczej*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2007, s. 41–53.
- Grabiński T., *Metody aksonometrii*. Wydawnictwo AE, Kraków 1992.
- Jedlińska M., Szubert-Zarzewny U., *Gospodarka turystyczna*. Wydawnictwo AE, Wrocław 1994.
- Kurek W., Mika M., *Turystyka jako przedmiot badań naukowych*, w: *Turystyka*, W. Kurek (red.) PWN, Warszawa 2008.
- Meyer B., Senkowska B., 2005, *Znaczenie środowiska przyrodniczego jako determinanty ruchu turystycznego na przykładzie gminy Rewal, Ekonomiczne Problemy Turystyki 5*, Szczecin 2005.

- Milewski D., *Determinanty rozwoju funkcji turystycznej gmin nadmorskich województwa zachodniopomorskiego*, Ekonomiczne Problemy Turystyki 5.
- Młodak A., *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Difin, Warszawa 2006.
- Nowak E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1990.
- Ostrowski S., *Ruch turystyczny w Polsce*. Sport i Turystyka, Warszawa 1972.
- Panek T., *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej*, SGH w Warszawie – Oficyna Wydawnictwo, Warszawa 2009.
- Pociecha J., Podolec B., Sokołowski A., Zając K. *Metody taksonomiczne w badaniach społeczno-ekonomicznych*. PWN, Warszawa 1988.
- Potocka I., *Atrakcyjność turystyczna i metody jej identyfikacji*, w: *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki*, Z. Młynarczyk, A. Zajadacz. (red.), Tom III. *Walory turystyczne. Potencjał turystyczny. Plany rozwoju turystyki*, Wydawnictwo Naukowe im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2009.
- Rapacz A. (red.), *Współpraca i integracja w turystyce w euroregionie Nysa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej*. Wydawnictwo AE, Wrocław 2004.
- Rocznik Statystyczny Województw 2015, GUS, Warszawa 2016.
- Rogalewski O. *Zagospodarowanie turystyczne*. WSiP, Warszawa 1974.
- Szul R., *Rola granicy w gospodarce – próba ujęcia teoretycznego*, w: A. Mync, R. Szul (red.), *Rola granicy i współpracy transgranicznej w rozwoju regionalnym i lokalnym*, Wydawnictwa Europejskiego Instytutu Rozwoju Lokalnego i Lokalnego, Warszawa 1999.
- Tokarczuk T. *Krajobraz krawędzi – specyfika przestrzeni transgranicznej a rozwój turystyki*, Nauka Przyroda Technologie, 3 (1), Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2009.
- Tomczyk A. *Atrakcyjność turystyczna regionu – aspekt teoretyczny oraz praktyczne zastosowanie jednej z metod jej oceny*. Problemy Turystyki 3–4, 2005.
- Szostak D., Milewski D., *Kierunki współpracy transgranicznej w obszarze turystyki na przykładzie polskiego powiatu polickiego i niemieckiego Uecker-Randow*, w: *Turystyka w badaniach naukowych. Prace ekonomiczne*, A. Nowakowska, M. Przydział (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2006.
- Warszyńska J, Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, PWN, Warszawa 1978.
- Werner Z., *Podstawowe pojęcia związane z gospodarką przestrzenną w turystyce*, w: *Turystyka w ujęciu interdyscyplinarnym*, J. Wyrzykowski, J. Marak (red.). Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Żbikowski J., Bergier J., *Miejsce i rola turystyki w rozwoju obszarów przygranicznych Polski wschodniej*, w: *Turystyka w badaniach naukowych. Prace ekonomiczne*, A. Nowakowska, M. Przydział (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania, Rzeszów 2006.

Tourism in border subregions – statistical analysis**Summary**

The main goal of the article is characteristic of tourism, registered in the database of accommodation located within the subregions of Poland in 2014, with special consideration of border subregions. In the analysis were used indicators of the development of tourism, which allowed us to define the role of the analyzed subregions in the development of the tourism sector in Poland. In addition, a study of spatial diversity of tourist attractiveness was conducted and created the ranking of the analyzed subregions. For this purpose was used the position taxonomic measure of the development based on the Weber's median.

Translated by Iwona Bąk